

ISSN 1998-7927

ВІСНИК

**Східноукраїнського
національного
університету
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

**№ 8(179) Ч.2
2012**

Стативка Ю.І., Осеніна Г.Ю. Система нечіткого управління рухом поїзда	221
Тарарычкін І.А., Нечаев Г.И. Влияние технологических дефектов возникающих при ремонте трубопроводов на их долговечность в процессе эксплуатации	225
Тарасенко С.О. Використання ітераційного підходу до автоматизованого розрахунку технологічної схеми вуглезбагачувального підприємства	229
Титенко С.В. Модельовання спеціалізованих інформаційних об'єктів в універсальних системах керування Web-контентом.....	235
Чертов О.Р. Мінімізація спотворень при формуванні мікрофайлу з замаскованими даними	240
Ширяєв Д.О., Миронюк Н.Т. Інформаційна підтримка технологічного процесу інфрачервоного сушіння зернових	247

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Бізянов Є.Є. Динамічна модель економічної ефективності логістичної інформаційної системи підприємства	252
Гончаренко О.Ю. Концептуальные модели и методы оценки воздействия налогов на инвестиции.....	257
Гриценко К.Г. Нейромережевий метод динамічного аналізу діяльності страховиків	264
Жучок Т.М. Прогнозування показників інноваційного розвитку виробничого потенціалу підприємств Луганської області	270
Зайцева Л.О. Класифікація факторів конкурентоспроможності підприємства	275
Іє О. М., Крамаренко В. О. Розрахунок тарифних ставок за ризиковими видами фінансового страхування.....	283
Манжула С.П. Визначення оптимальних параметрів експортних та імпортних потоків	290
Мардар Д.О., Борінос І. Проблеми розвитку підприємств оптової торгівлі в Україні	297
Мардар Д.А., Михейчик І. А. Влияние организационно-правовой формы подразделения предприятия на систему социального страхования его работников и результаты его деятельности	301
Масляк П.П., Рябушенко А.В., Богуш К.В. Апробація прихованих марківських та напів-марківських моделей структурних зламів на фондовому ринку України.....	307
Цыганкова С.А., Заика И.П. Исследование особенностей применения метода финансового моделирования и информационных технологий в планировании аграрного бизнеса	314

5. Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків: розпорядження Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України від 17 березня 2005 р. №3755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.
6. CEA. European insurance and reinsurance federation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cea.eu/index.php?page=european-insurance-in-figures>.

Гриценко К.Г. Нейросетевой метод динамического анализа деятельности страховщиков

Самоорганизующаяся искусственная нейронная сеть – карта Кохонена – является мощным инструментом кластерного анализа многомерных данных с представлением результатов в графической форме. В статье предлагается научно-методический подход к динамическому анализу деятельности страховщиков на основе карт Кохонена.

Ключевые слова: страхователь, визуализация данных, карты Кохонена, динамическая группа, траектория.

Grytsenko K.G. Neuro-network method for dynamic analysis of insurers

Artificial neural network which organizes itself – Kohonen map – is a powerful tool for cluster analysis of multidimensional data and presentation of the results in graphical form. In the article the scientific and methodical approach to dynamic analysis of the insurers based on Kohonen maps is proposed.

Key words: insurer, data visualization, Kohonen maps, dynamic group, trajectory.

Гриценко Костянтин Григорович, к.т.н., доцент, завідувач кафедри економічної кібернетики ДВНЗ «Українська академія банківської справи»

Рецензент: **Васильєва Тетяна Анатоліївна**, д.е.н., професор, завідувач кафедри банківської справи ДВНЗ «Українська академія банківської справи»

Стаття подана 23.05.2012

УДК 332.14

Жучок Т.М.

**ПРОГНОЗУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

В статті на основі розробки трьох сценаріїв розвитку подій: песимістичного, реалістичного та оптимістичного розглянуто особливості прогнозування показників інноваційного розвитку виробничого потенціалу підприємств Луганської області. Визначено напрями стимулювання інноваційної активності підприємств промислового виробництва.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, виробничий потенціал, прогнозування.

Проблеми суспільного і економічного розвитку України пов'язані з вивченням механізмів їх функціонування як в умовах сьогодення, так і в перспективі. В сучасних умовах підвищилася роль інноваційних стратегій, що викликає необхідність освоєння нових підходів до механізмів управління нововведеннями, що стимулюють новаторські зусилля, розвиток інфраструктури, створення партнерств у сфері нововведень. Висока конкурентоспроможність і поступове економічне зростання територіальних утворень різної величини й економічних можливостей можуть бути досягнуті шляхом здійснення активної інноваційної політики, спрямованої на успіх і лідерство. Разом з тим динамічність середовища функціонування підприємств обумовлює необхідність прогнозування показників інноваційної діяльності підприємства в майбутньому.

Проблеми прогнозування інноваційного розвитку економіки та інноваційної діяльності підприємств увагу багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як Агіон П., Ансоф І., Александрова В., Амоші А., Балик Т.В., Бохан А.В., Буняк Н.М., Бажала Ю.,

Власова А., Гальчи С., Лісовська Л.С., Б., Форрестер Р., сьогоднішній день прогнозування потребує поглибленого теоретичного і практичного

Метою статті є прогнозування особливостей підприємств Луганської області

Потребу реалізації ситуацією, що обумовлює поглибленням дисципліни фондів та необхідності програм інноваційної належний галузей регіональних підприємств енерго-, матеріально-високотехнологічного випуску конкурентоспроможних

3 метою

Луганської області методом сценаріїв реалістичний; оптимістичний кожного із сценаріїв

- кількість
- обсяг реалізації
- впровадження
- освоєння
- впровадження

Результати

управління статистичними

№ п/п	Показники
1.	Кількість інноваційно-активних підприємств од.
2.	Обсяг реалізованих інноваційно-продукції тис. грн
3.	Впровадження нових технологічних процесів од.
4.	Освоєння виробничих нових видів продукції од.
5.	Впровадження маловідомих і безвідомих технологій од.

Власова А., Гальчинський А., Геєць В., Гончарова Н., Гринева В., Гринько Т.В., Кузнець С., Лісовська Л.С., Орлов В.М., Орлова О.В., Остапенко В.О., Савчук Л.І., Солоу Р., Твіст Б., Форрестер Р., Хоувіт П., Шумпетер Й., Федупова І.В., Шостак Л.В. та інші. Проте на сьогоднішній день недостатньо дослідженими залишається низка питань стосовно прогнозування розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств регіону і потребує поглибленого вивчення. Важливість зазначених питань, їх актуальність, теоретична і практична значимість зумовили вибір теми дослідження та визначили його мету.

Метою статті є розробка наукових засад та практичних рекомендацій щодо прогнозування основних показників інноваційного розвитку виробничого потенціалу підприємств Луганської області.

Потребу регулювання інноваційного розвитку регіонів зумовлено економічною ситуацією, що склалася: дефіцитом низки виробничих і матеріальних ресурсів, поглибленням диспропорцій у розміщенні трудового потенціалу і основних виробничих фондів та необхідністю реалізації у більшості галузей економіки широкомасштабних програм інноваційного оновлення виробничого потенціалу, які здатні забезпечити належний галузевий і регіональний економічний ефект. До таких державних і регіональних пріоритетів інноваційно-інвестиційної політики належать: запровадження енерго-, матеріало- і ресурсозберігаючих технологій у всіх галузях економіки, створення високотехнологічних і високоєфективних галузей та виробництв для забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції належної якості.

З метою визначення напрямків інноваційного розвитку виробничої сфери Луганської області проведемо прогнозування основних показників із використанням методу сценаріїв. Для цього сформуємо три сценарії розвитку подій: песимістичний; реалістичний; оптимістичний. Причому прогнозування та розрахунок впровадження кожного із сценаріїв проведемо за такими основними показниками:

- кількість інноваційно-активних підприємств;
- обсяг реалізованої інноваційної продукції;
- впровадження нових технологічних процесів;
- освоєння виробництва нових видів продукції;
- впровадження маловідходних і безвідходних технологій.

Результати аналізу базуються на офіційних даних Луганського обласного управління статистики.

Таблиця 1

№ п/п	Показники	Роки						Прогнози	
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.	Кількість інноваційно-активних підприємств, од.	37	45	67	59	54	59	46	32
2.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн.	741059,7	3242868,7	2219710,1	2150964,2	1336627,8	2116592,8	0	0
3.	Впровадження нових технологічних процесів, од.	35	20	56	45	14	29	0	0
4.	Освоєння виробництва нових видів продукції, од.	42	33	34	51	31	39	0	0
5.	Впровадження маловідходних і безвідходних технологій, од.	10	5	27	23	5	9	0	0

Кожен з трьох сценаріїв має власні умови реалізації. Так гіпотезою при побудові песимістичного сценарію є подальше поглиблення кризових явищ в економіці країни в цілому та регіону, зокрема, ігнорування державною владою та органами місцевого самоврядування інноваційної діяльності, відсутність будь-яких заходів щодо реалізації програм інноваційного розвитку регіону. Для прогнозування показників реалізації песимістичного сценарію використаємо метод статистичних рівнянь реалізації із застосуванням системи довірчих інтервалів. Основні результати реалізації сценарію відобразимо в табл. 1.

Наведені дані свідчать, що протягом двох наступних років буде скорочуватись кількість інноваційно-активних підприємств до 46 у 2011 р. та до 32 у 2012 р. Причому необхідно відмітити, що решта показників інноваційного розвитку взагалі мають тенденцію до спаду з нульовим абсолютним значенням. Тобто фактично підприємства не будуть займатись впровадженням безвідходних технологій, займатись виробництвом нових видів продукції та техніки, не впроваджуватимуть нових технологічних процесів, а будуть лише використовувати ті інноваційні введення, які були впроваджені за попередні періоди.

Другий сценарій – реалістичний, і передбачає розвиток інноваційної діяльності в умовах, що створені на сьогодні. Зокрема це реалізація відповідних програм інноваційного розвитку, робота підприємств в умовах існуючого правового поля (система оподаткування щодо інноваційної діяльності не змінюється), інвестиції в інновації вкладаються у таких же обсягах, як і раніше. Основні прогнозні розрахунки щодо реалізації зазначеного сценарію наведені в табл. 2.

Таблиця 2

№ п/п	Показники	Роки						Прогнози	
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.	Кількість інноваційно активних підприємств, од.	37	45	67	59	54	59	64	66
2.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн.	741059,7	3242868,7	2219710,1	2150964,2	1336627,8	2116592,8	2346519,4	2035919,7
3.	Впровадження нових технологічних процесів, од.	35	20	56	45	14	29	10	1
4.	Освоєння виробництва нових видів продукції, од.	42	33	34	51	31	39	12	2
5.	Впровадження маловідходних і безвідходних технологій, од.	10	5	27	23	5	9	0	0

Наведені в табл. 2 дані прогнозу свідчать, що кількість інноваційно-активних підприємств зросте на 5 у 2011 р. та збільшиться до 66 у 2012 р., підвищиться обсяг реалізованої інноваційної продукції у 2011 р., проте даний показник піде на спад у 2012 р. Впровадження нових технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції піде на спад до 1 та 2 у 2012 р. відповідно. Також за прогнозом взагалі відсутнє впровадження маловідходних та безвідходних технологій.

Оптимістичний сценарій інноваційного розвитку виробничого потенціалу регіону передбачає впровадження системи заходів щодо вдосконалення інноваційної діяльності:

впровадження заходів пільги для інноваційної реалізація державних стимулювання інновацій

№ п/п	Показники	2011	2012
1.	Кількість інноваційно активних підприємств, од.	46	32
2.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн.	741059,7	3242868,7
3.	Впровадження нових технологічних процесів, од.	35	20
4.	Освоєння виробництва нових видів продукції, од.	42	33
5.	Впровадження маловідходних і безвідходних технологій, од.	10	5

Наведені дані інноваційно активних зросте обсяг реалізованої збільшиться впровадження виробництва нових технологій.

Проведені прогнози поведінки – це вимога взаємодії в самоврядування, підприємств, установ, населення, прогнозів, порівняв статистичної інформації.

В нових умовах розвитку виробничих будуть орієнтовані основних фондів застосування у виробництві екологічно безпечної продукції; розвиток системи зв'язків між технологічних циклів активно займаються розробку системи інфраструктури клімату для залучення інновацій; раціональ

впровадження заходів державного стимулювання інноваційної діяльності (податкові пільги для інноваційно-активних підприємств, вдосконалення амортизаційної політики, реалізація державних програм, розробка та впровадження дієвих регіональних програм стимулювання інновацій). Прогнозні розрахунки за даним сценарієм наведено в табл. 3.

Таблиця 3

№ п/п	Показники	Роки						Прогнози	
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.	Кількість інноваційно-активних підприємств, од.	37	45	67	59	54	59	66	70
2.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, тис. грн.	741059,7	3242868,7	2219710,1	2150964,2	1336627,8	2116592,8	2569442,1	3002371,6
3.	Впровадження нових технологічних процесів, од.	35	20	56	45	14	29	46	47
4.	Освоєння виробництва нових видів продукції, од.	42	33	34	51	31	39	41	43
5.	Впровадження маловідходних і безвідходних технологій, од.	10	5	27	23	5	9	10	12

Наведені дані свідчать, що внаслідок реалізації зазначених заходів зросте кількість інноваційно-активних підприємств до 66 та 70 у 2011 та 2012 роках відповідно, також зросте обсяг реалізованої інноваційної продукції, який буде мати тенденцію до зростання, збільшиться впровадження нових технологічних процесів у 1,5 рази, зросте освоєння виробництва нових видів продукції та впровадження маловідходних та безвідходних технологій.

Проведені прогнозні розрахунки свідчать, що найбільш ефективний варіант поведінки – це вибір оптимістичного сценарію розвитку подій. Проте його реалізація вимагає взаємодії всіх ланок інноваційної діяльності: органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, інвесторів (іноземних та вітчизняних, фінансово-кредитних установ, населення), науково-дослідних та освітніх установ. Однак перевірити отримані прогнози, порівнявши з реальними даними, можна буде тільки після оприлюднення статистичної інформації за відповідні роки.

В нових умовах господарювання для забезпечення належного інноваційного розвитку виробничої сфери регіону необхідно створити певний механізм заходів, які будуть орієнтовані на: оновлення і модернізацію виробництва та застарілих і зношених основних фондів за рахунок впровадження новітніх інноваційних досягнень, тобто застосування у виробництво ефективної матеріало-, ресурсо- та енергозберігаючої і екологічно безпечної техніки і технологій; освоєння та випуск конкурентоспроможної продукції; розвиток міжгалузевої спеціалізації та кооперації виробництва та налагодження системи зв'язків між суміжними галузями і виробництвами з метою утворення замкнутих технологічних циклів випуску продукції; правову та нормативну підтримку виробників, що активно займаються інноваційною діяльністю, та зниження на них податкового тиску; розробку системи інформаційного забезпечення; створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у інноваційні розробки і та інновації; раціональне і ефективне поєднання державного впливу і ринкових регуляторів

на функціонування і розвиток виробничого сектору економіки регіону на інноваційних засадах.

Підвищення ролі держави у проведенні інноваційної діяльності має забезпечуватися шляхом використання економічних методів регулювання, які властиві ринковій економіці, а також на основі вдосконалення нормативно-правового та податкового забезпечення інноваційного розвитку регіону.

Головне завдання державного регулювання інноваційної діяльності – створення оптимального механізму поєднання державних та ринкових важелів впливу на інноваційні процеси у виробництві, їх орієнтація на економічне зростання та інтеграцію у світову економіку. В той же час ринковий і державний механізми регулювання по-різному впливають на інноваційний розвиток виробничого потенціалу регіону. Основною метою регулювання інноваційності виробничого потенціалу є формування перспективних та конкурентоспроможних виробництв.

Система регулювання підвищення інноваційності виробничого потенціалу області включає поряд з державним регулюванням і ринкове саморегулювання, тобто безпосередній вплив ринкового середовища на його функціонування. Ринкове саморегулювання здійснюється через ринкові відносини, що складаються між виробниками продукції в області, а також відносини між виробниками і постачальниками, виробниками і споживачами. Однак зараз ці відносини ще недостатньо сформовані. Позитивних зрушень у напрямку сприяння інноваційності виробничого потенціалу регіону можна досягнути лише шляхом послідовної і комплексної реалізації збалансованої та врівноваженої податкової, цінової, експортно-імпоротної та інвестиційної політики з урахуванням реальних можливостей бюджету, забезпечення сприятливих ринкових умов господарювання, оскільки інноваційні процеси гальмуються в основному дефіцитом обігових коштів та браком державної підтримки інноваційної діяльності в регіоні.

Отже, підвищення рівня інноваційності виробничого потенціалу Луганської області сприятиме підвищенню ефективності його використання та забезпечить конкурентоспроможність продукції за рахунок зниження матеріло- і енергомісткості виробництва, поліпшенню її споживчих якостей, сприятиме збільшенню споживчого попиту на неї як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках збуту. Саме тому необхідно провести на підприємствах Луганської області модернізацію виробництва, широко впроваджувати нову техніку і технології для зменшення матеріало-, енерго- і ресурсомісткості виробництва та здійснити комплексну автоматизацію і механізацію виробничих процесів.

Література

1. Левченко Н.М. Прогнозування розвитку інноваційної діяльності підприємств регіону на основі економіко-математичних моделей / Левченко Н.М., Носенко Д.К. // Економіко-математичне моделювання. Наука й економіка, 2010 р., №1 (17). – С. 253-257.
2. Наукова та інноваційна діяльність у Луганській області: Статистичний збірник // Головне управління статистики у Луганській області // Вих. № 04-22/3936 від 08.07.2011 р. – Луганськ, 2011. – 94 с.
3. Писаренко С.М., Особливості інноваційного розвитку регіонів України / С.М. Писаренко, О.М. Луцків // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна: випуск 18. Ч. 1. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2005. – С. 70 – 74.
4. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: [навч. посіб]. / Стеченко Д. М. – К. : Вища школа, 2002. – 254 с.
6. Швець Л.П. Прогнозування розвитку виробничого потенціалу регіону / Швець Л.П., Захаркевич Н.П. // Вісник Хмельницького національного університету 2007, № 3, Т.2. – С.107-111.

Жучок Т. Н. ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ ЛУГАНСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье, на основе разработки трех сценариев развития событий: пессимистического, реалистического и оптимистического, рассмотрены особенности прогнозирования показателей инновационного развития производственного потенциала предприятий Луганской области. Определены направления стимулирования инновационной активности предприятий промышленного производства.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационная деятельность, производственный потенциал, прогнозирование.

Zhuchok T.
PRODUCTION POT

The features of the region are considered realistic and pessimistic production of region

Keywords:

Жучок Татьяна

Рецензент Пупин
Тараса Шевченка

УДК 334.012.23

КЛА

Стаття
розгляду позиції
конкурентоспро

Ключові
конкурентоспро

Різноман
відображає
конкурентоспро
характеризуєть
переваги, то під
динаміку прист

збереження і р
333]. Цей факт
факторів. Впли

Н. Тарна
виявляти силь
конкурентів [2].

Перш
конкурентоспро

Р. Жовн
робить, той, що

Д. Пана
той або інший
факторів забез

На дум
визначають х
зумовлюють кі

Стосовн
що це рушія
59]. Такої ж д

сил процесу
конкурентній
пояснюється т

Zhuchok T.M. PROGNOSTICATION OF INDEXES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF PRODUCTION POTENTIAL OF ENTERPRISES OF LUGANSK REGION

The features of prognostication of indexes of innovative development of production potential of region are considered on the basis of development of three scenarios of events' development: optimistic, realistic and pessimistic. The directions of stimulation of innovative activity of enterprises of industrial production of region are determined in the article.

Keywords: innovative development, innovative activity, production potential, prognostication.

Жучок Татьяна Николаевна, ассистент кафедры менеджмента Луганского национального университета имени Тараса Шевченко

Рецензент **Путінцев Анатолій Васильович**, к.е.н., доцент, зав. кафедри маркетингу ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Стаття подана 31.05.2012

УДК 334.012.23:339.137.2

Зайцева Л.О.

КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена дослідженню факторів конкурентоспроможності підприємства та розгляду позицій різних авторів на науковій підході, щодо визначення класифікації факторів конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, фактори конкурентоспроможності підприємства, факторні умови.

Різноманіття публікацій та тверджень як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників відображає об'єктивну складність наукового дослідження категорії - конкурентоспроможність підприємства. Оскільки конкурентоспроможність підприємства характеризується можливістю впродовж тривалого періоду часу утримувати конкурентні переваги, то під конкурентоспроможністю, як вважають С. Клименко та інші, слід розуміти динаміку пристосування підприємства до змінних умов зовнішнього середовища з метою збереження і розвитку вже наявних, або створення нових конкурентних переваг [13, с. 333]. Цей факт пояснюється тим, що конкурентоспроможність визначається безліччю факторів. Вплив яких, на думку

Н. Тарнавської, І. Макарової може підвищувати та зменшувати її загальний рівень, виявляти сильні й слабкі сторони діяльності як самого підприємства, так і його конкурентів [2].

Перш ніж класифікувати фактори, що впливають на забезпечення конкурентоспроможності підприємства, визначимо, що означає термін "фактор" взагалі.

Р. Жовновач зазначає, що поняття "фактор" походить від лат. factor - той, що робить, той, що виготовляє - причина, що впливає на певний результат [2].

Д. Панасенко під факторами розуміє сукупність умов, завдяки яким здійснюється той або інший процес, забезпечується той або інший результат. Наявність певних факторів забезпечує успіх, а їхня відсутність веде до невдачі [8, С. 19].

На думку Б. Райзберга та Р. Фатхутдінова фактори - це параметри, що визначають характер і результативність протікання економічних процесів, що зумовлюють кількість і якість економічного продукту, який виготовляється [2].

Стосовно конкурентотворюючих факторів С. Бондаренко та В. Бокій стверджують, що це рушійна сила, яка формує і визначає характер конкурентоспроможності [1, с. 58-59]. Такої ж думки і Д. Панасенко, який зазначає, що фактори відіграють роль рушійних сил процесу підвищення конкурентоспроможності. Без них неможливо вистояти в конкурентній боротьбі і висока конкурентоспроможність багатьох зразкових компаній пояснюється тим, що ними задіяні такі рушійні сили (фактори), як синергізм, порівняльна